

SUCEAVA

Martie-Prier 1928

AN. III
1928

FĂT-FRUMOS

Nr. 2

Redactor: Leca Morariu

Casa bătrânească din satul istro-român Jaiăn

fot. în 6 Sept. 1927

Editori: O. L. M.

An. III

1928

FĂT-FRUMOS

Nr. 2

REDACTOR: LECA MORARIU

Sărbătorirea scriitorului

Scriitorul-artist e sărbătorit de fiecare clipă a veacurilor. Lamura ființei lui trăiește dincolo de vremelnicie. Un specimen deci care nu prea are nevoie de zgomotul zilei... Și cel mai cras antipod al „marilor puternici“, cari, existența lor de azi, trebuie să și-o încunjoare cu atât mai multă rumoare, cu cât mai de scurtă și mai de efemeră durată poate fi acest sterp telalism.

Și totuși, dela „Societatea scriitorilor români“ încoace, un anumit colțisor de discreție din ascunzișul sufletului nostru, e mereu jenat: „Și scriitorul trebuie aclamat; și el trebuie sărbătorit!“...

Oare? Și mai ales: Cum? Scriitorul-artist, trebuie el neapărat să se expună favoarei „publicului mare“? Și trebuie el d. p. să fie un cetitor public al scrisului său? Dar de unde garanția că poate fi? Și dacă nu e, atunci, ce rost poate avea defilarea unei biete stângăcii alături de falnica fâlfăire a unui falanster și a unei interminabile lavalieri, — căci acestea, în care tagmă artisticească pot lipsi?!...

Chiar numai pentru motive ca acestea, faima care ne surprindea deunăzi, că Brătescu-Voinești va fi sărbătorit și la Cernăuți, nu prea putea încânta. Sărbătorire acasă la tine? — Da! Dar sărbătorire la comandă, și comandă la sărbătorire?!...

Și totuși faima deveni faptă, și fapta — din fericire — birui faima! Meritul trebuie să fi fost înainte de toate al sărbătoritului. Venia atât de desbrăcat de sine... Și cu câtă blândețe s'a supus întregii noastre ofensive de indiscretizare!

Trebuie însă totuși să fi încercat și clipe pe completă uitare a situației sale, — atunci când prin glasul maestrului R. Cândea putea auzi cum o simte un „simplu cetitor“ opera lui Brătescu-

Voinești, și când, iarăși, prin cetirile d-lor I. Constantiniu (*Călătorului îi șade bine cu drumul*) și I. Cernea (*Conu Alecu*) dela Teatrul Național Cernăuți, a putut vedea până la ce plasticizări poate crește opera lui Brătescu-Voinești.

Și atâta lume dela sărbătorirea Cernăuțeană a lui Brătescu-Voinești putea duce acasă numai impresii armonice, când prilejuirea lunecării în atitudini improprii și'n note false fusese atât de aproape...

Leca Morariu

Răsărit de soare

Adie bălsămat senin...

Și-aruncă munții sura burcă...

Sunându-și zurgălăii lin,

În car de aur, zorii urcă.

Intinderile - adânc tresar:

Se 'nalță purpurii stindarde.

În valuri de rubin și jar

Deodată 'ntreg peisajul arde.

Căzu al nopții uranisc.

Simți craiul ziii după dealuri.

Privirea-i fulgeră pe pisc —

Nori se boltesc în largi portaluri.

Și voci de mierlă înfloresc.

Și țipă sângeros cocoșii.

Și crângurile hohotesc —

Și joacă flacărele roșii.

Un turn zărește focu 'ntins:

Și clopote, sbucnind, se-avântă

Și 'n cor psalmodiază - aprins —

Și sufletu-mi cu ele cântă.

Din: „Turnuri“

George Yoevidca

Toate lucrurile sunt aproximative

Om hârsit era domnul Cristache Negrea. Nu că avea vreun necaz; nici nu suferia de foame ori de sărăcie: slavă Domnului! cinci pogoane de vie și de patru ori pe atâta de arătură, plus petecul de pădure din capătul moșiei.

Dar îl necăjiau des inspecțiile. Dreptul lui Dumnezeu, se obișnuise cu inspecțiile ca Țiganul cu scânteia, Bulgarul cu ardeiul și Rusul cu holera. Dar oricum, tot îl mișcau, măcar cât filmele cinematografului unde se ducea cu sfințenie spre a vedea aceleași crime și aceleași peisagii americane și spre a-și risipi

din cap fumul cu care se încarcă totdeauna după cele șase ceasuri de lecție.

Ei, dar greutatea sunt făcute să le dea omul în traista dela spate; că așa spun bătrânii, că are omul două traiste: a bucuriei, ce spânzură pe umăr dinainte, și cea dinapoi, a necazului.

Și mai la urma urmei, inspecțiile sunt un rău necesar: „Unde e gunoiu, trebuie să fie ciuperca; unde e școală, trebuie să fie inspecții“. Așa se veselia în gândul său domnul Negrea, la amintirea acestor accidente în viața școlărească, pe care le înghiția cam cu noduri, dar tot le înghiția.

Până și băieții s'au învățat cu inspecțiile, căci, în mai puțin de doi ani, domnu Negrea avusese mai mult de cinci inspectori, fiecare delegat cu o nouă anchetă.

Dar domnu Negrea nu s'a ciintit, și capul nu-l doare: inspecția vine, inspectorul se duce, iar raportul ia obicinuita-i cale — „la dosar!“

Acum însă, e altă vorbă! S'au schimbat lucrurile. Cristache Negrea se simte de-abinelea emoționat! Vine însuși Ministrul! Ministrul în persoană! Nu pentru el, nu! „Nu-i face lui atâta onoare!“ își zice domnu Negrea, răsucindu-și mustața. El ajunge să fie un biet mezelic, acolo, pentru domnii inspectori.

Domnul Ministru are alte griji mai mari. Ingrijorat de soarta școlii, s'a hotărât să facă un turneu — nu electoral! — prin țară. Vrea să se convingă prin sine însuși de „starea înfloritoare a școlii“, cum zic gazetele guvernamentale, de „halul nenorocit în care au ajuns copiii și dascălimea“, cum scrie presa opoziționistă. În acest scop, a pornit — cum s'ar zice pentru capetele încoronate — într'o călătorie „incognito“.

Timp de trei zile a bătut telegraful în toate părțile, vestind bunele intenții ale domnului Ministru și făcând să se cutremure de groază școlile din creierii munților, ca și cele din fundul văilor.

Totodată, s'au luat toate măsurile ca să i se dea domnului Ministru impresia că nimic nu s'a știut și toate constatările ce va face — firește, la superlativ! — reprezintă situația la fiecare zi, nu ceva într'adins pregătit.

Rămânea ca la plecare să-l întovărășească pe domnu Ministru și muzica militară cu tradiționalul „Deșteaptă-te, Române“, și corul dela „catedrală“ cu vestitul său „Mulți ani trăiască“ intonat de 27 ori fără răsufare, și uralele aclamatoare ale mulțimii

adunate de „entuziasmul spontan al clipei“ ...Vor găsi atunci „mahării“ prilejul să mai întârzie trenul câteva sferturi de ceas, spre a se rosti, cum se cade unei fețe simandicoase, cinci - șase discursuri omagiale și a se ciocni un pahar de șampanie „la botul calului, ca să zic așa“.

Până atunci însă, pe dumnealui îl lua cu frig în spate. „Incognito“, asta vrea să zică singur! Și să-ți vină așa, singur în clasă; numai tu și Ministrul, fără sprijin și fără ajutor, parcă nu-i prea venia la socoteală.

Mai ales când se gândia la pârdalnica de filozofie. Filozofie i-a trebuit? Când l-a întrebat directorul dacă nu vrea orele de filozofie, i s'a părut că glumește. Vorbia însă serios. Incântat de părerea directorului asupra capacității sale, l-a prins o mândrie necunoscută până atunci și — le-a primit. A răspuns fălos că Românul nu s'a născut numai poet, ci și filozof, precum ni-o arată vorba lui cuminte: „Ce ți-e scris, în frunte ți-e pus“, ori „așa a fost scris!“ Se vede că lui așa i-a fost scris; să fie și profesor de filozofie.

Nu-i vorbă, mare scofală nu e, de vreme ce au școlarii niște manuale, de mai mare dragul. Nici nu e nevoie de explicații; citești din carte, și lecția e gata! Dar dacă Ministrul e om ciudat și nu se mulțumește cu atât? Dacă, Doamne ferește, înfuriat, dezgroapă morții, adică dosarele?

De celelalte obiecte nu se teme, le predă de ani de zile: și matematica, și franceza, și științele naturale, ori fleacurile celea de muzică și desemn. Hei, dar ce noroc ar fi pe el ca domnul Ministru să nimerească — dacă va fi să se oprească și la dânsul — la istorie. Sau, mai degrabă la geografie. Adică, sigur la geografie, că e mai puțină materie, nu sunt atâtia ani — și apoi, te mai ajută harta. Și, dacă ar fi geografia României, cu atât mai bine; poți să nu te mai plângi de noroc! De, Români suntem cu toții și măcar țara noastră trebuie să ne-o cunoaștem!

Mai ales munții, îi știe la perfecție domnul Negrea: și Carpații nordici, și Carpații păduroși, și pe cei orientali, și în fine cei meridionali. Firește, vorbim de munții vechii României, că din ținuturile alipite nici nu se prea știe ce e al nostru și ce nu: ba delimitări cu Cehoslovacia, ba discuții cu Polonezii, ba — văz Doamne — certuri cu Ungurii, ba ... cine le mai înțelege toate întorsăturile lor politicești? Ar fi păcat să învețe școlarii lucruri pe cari, poate, tot vor trebui să le uite---

Cu apele o duce mai greu. Incaltea, cele din Muntenia, mai merge: îți vine una în minte, o duci frumușel spre sud, o muți puținel spre răsărit, și o verși binișor în Dunăre, că nici nu s'ar putea altfel.

Răurile Moldovei însă, o adevărată pacoste! O mulțime de „bazinuri”: al Dunării, al Siretului, al Prutului, al Nistrului... Doamne iartă-mă! Ce le-or fi trebuind copiilor toate blestemățiile astea? D'apoi Nistrul mai merge cum mai merge: n'are nici un afluent, adică cel puțin nu se învață. Dar celelalte? Ce i-or fi ajutând școlarului pentru a fi un bun copist, ori negustor, ori avocat, ori... chiar Ministru?

„Tocmai, că dela el veni vorba!” gândește domnu Negrea. „Iată, acumă vine Ministrul. Să vie sănătos, că pentru el învață omul atâtea comedii!”...

...De orice să se plângă Românul, dar de noroc să nu se plângă! Așa și cu domnu Negrea! Multe calități i-o fi dat, nu i-o fi dat Creatorul; dar pe una știu că i-a dat-o: l-a făcut om norocos, dar norocos — nu glumă!

Uite, de pildă acum: Ministrul pică la școală într'o zi în care el are numai geografie. Ce fericit e că a scăpat de pândalnica ceea de filozofie, ba chiar de matematici, franceză, științe naturale etc., etc.

Ora cea mai potrivită e tocmai la clasa IV: 10—11. Doar un Ministru nu se scoală cu noaptea în cap! Nu i-a fost greu să-l convingă pe director pentru această oră. Mai ales că și domnul șef de cabinet e pentru geografia patriei: „Înainte de orice”, pledează dumnealui, „trebuie să promovăm cultura națională!”

Câtă bucurie și câtă siguranță avea domnu Negrea, nu vă puteți închipui: Steaua lui nu l-a părăsit! Conduse lecția ca un adevărat maestru și plimbă pe sub ochii uimiți ai domnului Ministru toți munții Carpați — „Carpații noștri strămoșești, leagănul copilăriei neamului nostru!” —, începând tocmai din colțul cel mai depărtat pe care-l știa domnu Negrea, dincolo de Vatra Dornei! Doamne, ce frumoase lucruri știu copiii! Și gresie, și calcar, și vulcani, și iezere. Minunății, ce mai vorbă!

Dar, domnul Ministru are răul obicei de a se amesteca, nepoftit în vorbă. Și, nu știu cum, pune niște întrebări așa de sucite, de nu răspund copiii nici o iotă; parcă vrea cu tot dinadinsul să-i încurce. Deaceea, ei se fâstăcesc, uită bine-stabilitul

șir de întrebări și răspunsuri și li se întâmplă să răspundă cu răspunsul al cincilea la întrebarea a treia, ori chiar să nu răspundă de loc. Le trebuiesc copiilor câteva minute lungi până să-și revie și atunci abia li se aude scâncetul. De geaba! se cunoaște că domnul Ministru n'a fost profesor: n'are „pedagogie“.

Acum, chipul domnului Negrea se înegurează de tot. Domnul Ministru întreabă apele României. Elevii se codesc, chiar cei mai frunțași. Domnul Negrea vede negru înaintea ochilor. Îndrăznește să murmure confidențial domnului Ministru că tocmai până aici a ajuns cu materia. Dar Ministrul nu vrea să priceapă. Ii răspunde cam peste umăr: „Parcă am văzut în *condică* și apele; mi se pare chiar că ați trecut departe peste ele“.

— Da, da, — îngână domnu Negrea, simțind că-i vine rău. — Dar, să vedeți... n'am făcut repetiția! Și apoi, în *condică*... poate să fie o greșeală...

— Nu face nimic! — replică volubil domnul Ministru. — Elevii trebuie să mai știe și din clasele primare... —

Asta-i acum! clasele primare. Parcă el ar fi „belfer“ de clase primare, să-i facă lui inspecție la clasele primare. Dar, în sfârșit, fiindcă Ministrul vrea...

— Cari sunt apele din Muntenia?

— Nu, din Moldova! — ia firul vorbei domnul Ministru. Apoi, cătră profesor, cu un aier de taină:

— Știți! Eu sunt moldovean... —

Așadar, moldovean! Blestemată fie clipa când în fruntea Ministerului a venit un moldovean! De ce depinde soarta unei clase întregi de elevi, cari răspunseseră așa de frumos!

Dar iată că obrajii domnului Negrea se colorează și mintea-i se înviorează. Răsuflarea îi vine la loc. Stoenescu toarnă apele ca o morișcă și le arată cu linia pe hartă.

„Bravo, Stoenescule! De unde ai ieșit, Stoenescule? Nu fuseși tu corigentul meu de anul trecut? Vezi ce bună e corigența, domnule? O să-ți dau nota 10! Și o să las mai mulți corigenți, că prinde bine“ — cugetă domnul Negrea, în timp ce soarbe cu ochii pe micul și uritul Stoenescu.

A înșiruit „bazinurile“ Moldovei. Acum, e la Siret. Uite-I cum îi strânge apele — ca o cloșcă puii sub aripi de-a dreapta și de-a stânga: și Moldova, și B strîța, și Trotușul, și Bârladul, și Putna cu Milcovul, cărându-le pe toate spre sud.

„...și se varsă în Dunăre, între Brăila și Galați“. — încheie Stoenescu, stopând pentru a face o nouă provizie de aier.

Domnul Negrea se oprește o clipă locului, înărmurit. Cum nu protestează Ministrul? Cum nu se prăbușește acoperișul deasupra lor? Cum nu se cascadează pământul să-i înghită?

Auzi, Dumneata, gugumănie!... Corigentul, tot corigent. Sită de mătase din coadă de câine, nu se poate!

Ochii domnului Negrea ies din orbite, pumnii se crispează a furie și se repede spre copil, răcnind:

— Nu e adevărat! Eu nu v'am învățat așa! Să nu-mi strice mie o loază bunătate de lecție! Toată lumea știe: Siretul se varsă în Prut! —

Stupoare generală. Ministrul, în gaură de șoarece ar intra. Copiii nu se mai văd în bănci. Numai domnu Negrea nu-și pierde firea:

— Iertați, vă rog, domnule Ministru! S'a emoționat, da știe, că este unul din cei mai buni băieți. Da e mic săracul, el n'a mai văzut oameni așa mari ca Dumneavoastră.—

Elevul s'a oprit uluit și n'o mai poate urni din loc. Ii joacă paginile cărții pe dinaintea ochilor și-i uruie literele în minte. Vede bine: pagina 137 sus în dreapta, rândul al treilea: „Dunăre... Dunăre...Dunăre...“ Privește pierdut, înțelegând că de-acum pentru el nu mai e scăpare.

— Pardon! — intervine înțepat Ministrul — Mi se pare că Dumneavoastră sunteți în eroare. —

Acum, toată clasa e uluită. Toți stau împietriți, cu ochii mari sticloși, ca sfinții bizantini în curiosul lor pervaz; se mai întâmplase și altădată ca domnu Negrea să greșească — cine nu-l știe pe domnu Negrea cât este de *distrat*? — dar, ca să se găsească cineva să i-o spuie, asta nu se mai întâmplase.

— Da! — continuă Ministrul. — Eu sunt jurist, nu sunt geograf. Dar mi se pare că școlarul are dreptate. Cum ai spus, băiețele? Mai zi odată! —

Revenind la pagina 137, rândul al treilea sus în dreapta, Stoenescu prinse limbă și-și reaminti exact vorbele din carte: „... după ce culege apele Moldovei, face o înclinare spre sud-est și merge de se varsă în Dunăre la vest de Galați, între cele două porturi dunărene, turburând apele Dunării pe o mare întindere“.

Ministrul îl privește pe domnu Negrea parcă ar vrea să-l întrebe: „Ei, domnule profesor, ce zici?“

Domnu Negrea tot nu s'a dumerit bine. Adică să aibă dreptate școlarul? Dar nu e el omul care să se emoționeze. „Aș vrea să știu“, gândește el „dacă eu aș fi Ministrul, iar el profesorul, cu atâția pârliți de copii, nu și-ar fi pierdut și dânsul capul?“

Liniștit prin această reflexiune, domnu Cristache Negrea își recăpătă siguranța lui obicinuită, aproape impasibilă. Firește, nu putea să-l contrazică pe domnul Ministru. Chiar dacă n'ar avea dreptate — și domnu Negrea n'ar putea spune hotărît că dreptatea nu-i de partea sa — totuși, măcar din condescendență...

Apoi, nu era destul să se scuze. Nici nu trebuia să se scuze. Simția nevoia să găsească ceva de spirit:

— Să iertați, domnule Ministru! Dar, cum a spus-o și Einstein: „Toate lucrurile sunt aproximative!“

— Adică?

— Adică... în definitiv, n'are importanță dacă Siretul se varsă în Dunăre, ori în Prut, fiindcă tot acolo ajunge: „Toate apele merg în mare!“ --

A adus-s'o bine din condeiu. I s'a părut? Ori a înmărmurit Ministrul de-abinelea? Adică ce credea el, de se lăuda că e jurist?

Zâmbetul abia perceptibil al Ministrului plăcu profesorului, care se simția împăcat în cugetul lui, și puse capăt lecției într'o atmosferă jovială...

... Domnu Negrea avea motive să fie mulțumit. Când, la două săptămâni după vizita Ministrului, căruia îi ținuse și un frumos discurs la plecare, i-a sosit ordin de destituire.

L-au înlăturat, ticăloșie! Tot au reușit dușmanii cu anchetele și inspecțiile lor. Numai de Ministru n'are ce să se plângă. Doar atât, că s'a lăsat influențat, și că nu-i face dreptate.

Unde n'a alergat? La ce uși n'a bătut? Ce rugăminți n'a înălțat? Ce icoane n'a sărutat și la ce sfinți nu s'a închinat? Degeaba! Dacă nu face politică...

Iacă așa l-au despărțit pe el de catedra lui, de idealul lui, de apostolatul lui. Nu doar că n'are cu ce trăi, slava Domnului! Dar onoarea lui, dar ambiția lui?

Dac'o vedea și-o vedea, nu-i mai rămâne decât drumul justiției. Căci, vorba lui Voltaire: Mai sunt judecători la Berlin!...

Valeriu I. Grecu

Cursul vieții mele

Pagini inedite ¹⁾ rămase dela Preotul Constantin Morariu

La școala din sat

Cu toată frica de varga de mesteacăn și de grăunțele de hrișcă, în sfârșit, am trebuit să merg și la școală.

Intr'o dimineață tata a înhamat calul la căruță, vrând să meargă cu mama la târg. Văd că mama mă îmbracă și pe mine în haine nouă-nouțe, îmi pune după grumaz o trăistuță în care era o carte, și începe a-mi spune cu blândețe că de acum am să fiu școlar cuminte, harnic, de treabă și să caut să mă port frumos. Când am ajuns lângă casa lui Costan a lui Manoli, în care era școala, tata m'a dus în casa aceea plină de copii. Chiar atunci și preotul Ștefan Comoroșan își aduse la școală doi copii și, arătându-ni-l pe un domn negricios, ne-a spus că acela-i domnul învățător, de care trebuie să ascultăm. El se chema Vasile Rac. Nu știu din ce pricină Rac m'a pus odată pe laiță și mi-a tras trei vergi.

În anul al doilea școala fu strămutată în casa șvabului Lauer. De acolo într'o iarnă grea, cum veniam acasă pe cărarea din grădina lui Axenti împreună cu surorile Casandra și Domnica, eu am lunecat și m'am cufundat în omăt până 'n gât. Surorile, mergând înainte, n'au auzit strigătul meu după ajutor. Ele, abia la glasul mamei de pe prispa casei noastre, s'au întors de m'au scos din nevoie. Tot la Lauer, Rac a vrut să mă bată a doua oră, eu însă atât am țipat și m'am zbatut, până ce m'a lăsat. A doua zi n'am mai mers la școală, ci împreună cu Ștefan, colegul meu și fiul miegieșului nostru dascăl Ionică Grigorovici, ne-am ascuns la dâșii în fânul din podul grajdului și am stat acolo până ce am socotit că băieții vor fi ieșit din școală, apoi ne-am dus și noi acasă. De frica lui Rac am ocolit așa multă vreme școala, ascunzându-mă în gaura unui copac găunos din grădina Măgoaicei, unde îmi clănțaniau dinții de ger, până ce tata m'a prins cu ocaua mică, m'a dus iar la școală și l-a rugat pe Rac să nu mă mai bată, că mă bate el singur, numai să-i spuie ce am greșit.

¹⁾ Continuarea paginilor din „Floarea Soarelui” An. I 1927, 305 - 309. Vezi și capitolul *Șapte ani și jumătate în Toporăuți* publ. în „Junimea literară” An. XVI 1927, 261 - 270.

În anul al treilea, școala fu din nou strămutată în casa lui Nică Saghin. În locul lui Rac a venit Gheorghe Bocancea, la care am învățat încă doi ani.

La școala normală capitală din Suceava

Acolo tata m'a dus în 1866. Am fost primit în clasa a patra și eram în gazdă la fratele bun al tatei, unchiul Constantin, profesor de religie și de limba română la gimnaziu. Unchiul *Costachi*, cum îi ziceam noi, locuia la cojocarul Ghiță Buleandra de lângă mănăstirea Sf. Ioan cel Nou. Fiind văduv, el o luase la sine pe văduvita sa mamă, bunica mea Maranda, și ne ținea în gazdă, pe vărul meu Mochie, fiul unui frate mai mic al tatei, pe mine și pe cumnatul său Ioan Cosovici, elev în clasa a șaptea gimnazială și instructorul meu. Preotul Comoroșan, fiind sfădit cu unchiul Nicolae, tatăl lui Mochie, l-a botezat pe acesta, în absența părinților săi, --- cu acel nume neîndătinat --- pe care însă părinții și familiații l-au schimbat în Vasile. Vasile era în clasa a doua gimnazială.

Câtă părere de rău simțiam eu în timpul cel dintăiu al petrecerii mele în strâmtoarea din ograda și grădinața lui Ghiță, și cât de greu îmi mergea la școală cu limba nemțească, în care erau predate toate obiectele, afară de religie și de limba română! Tot timpul, cât directorul Mitkiewicz ori învățătorul Wradakowski ori alt învățător propunea ceva, eu mereu îl întrebam pe colegul meu Ștefan Grigorovici, care venise cu câțiva ani mai înainte de mine la Suceava și lângă care ședeam în laiță: „Ce zice?” Ștefan îmi răspundea să-l las să asculte, că mi-a spune mai pe urmă... Am reușit însă și în semestrul întâilea și în al doilea. Înainte de sfârșitul semestrului de vară directorul mi-a spus că nu mă lasă la gimnaziu, dacă nu voi face examenul din toată gramatica nemțească. Făcându-l, am sfârșit bine școala normală la vârsta, cum spunea testimoniul, de 12 $\frac{2}{13}$ ani.

Constantin Morariu

Epigramă unui ex-ministru

(care se plânge că mazilirea o consideră ca o palmă)

Cu vârful ghetii sictirit, O jalbă care-și are hazul:
Te plângi că 'n față fuși lovit; Stimate, unde-ți porți... obrazul?

George Voevidca

Din Munții Apuseni

Continuare *)

D'intră ape, p-o călare¹⁾
 Pă lângă drumu s'el mare
 U'nd'ă-ș(i) trec
 U'nd'ă-ș(i) petrec
 Stoluri d'i voin'is'i
 Copcii pogă'n'is'i,
 Năin't'ă le iese
 Cotarcă bătrână
 Cu cord'eica-n brân
 Cu fusu torcân(d),
 C-on colac d'i grân
 C-o cupă cu g'in.
 D'in cupă-nk'ină,
 D'in colac gustă,
 D'in grai cuvântă:
 „N-aț(i) văzut, văzut
 Drag fiuțu mn'eu?“
 „Și d'i l-am văzut
 Nu l-am cunoscut“.
 „L-aț(i) putut conașt'ă

Că-i conoscățel:
 Drag'i ok'iți lui
 Dauă mure n'egre
 D'int-on rug'et verd'ă,
 Căpen'eagu lui
 Spuma lapt'elui,
 K'ivăreana lui
 Tăiată-n săg'eată
 Cam pə uăk'i lăsată.
 D'i li-ț(i) mai ved'ea
 Spun'ăț(i) așa,
 Că hold'ile lui
 Capt'e-s și-s răscapt'ă
 Și vin păsărele
 Și duc spicurele;
 Vin'ă s'iară n'eagră
 Dus'ă clăia-ntreagă
 Vin'ă corbu n'egru
 Dus'ă stogu-ntregu. —

Colindă

Păstă n'egri codrișori
 Florile-s dalbe
 Mândru sare că răsare
 Florile-s dalbe.
 Ba zo-as'ela d'i nu-i sare
 Că-i un pom mândru-nflorit.
 Da la umbra pomuli

Șed'e-un voin'ic adurmit,
 Cu căluțu pripon'it.
 Murgu pașt'ă și rânk'ează,
 Voin'icu darme, visază.
 Da murgu d'in grai grăia:
 „Scala, scală, domnuț bun,
 Că d'i cân(d) ai adurmit

*) Dl. Șt. Pașca ne lămurește (abia în urmă) asupra grafiei sale fonetice, arătând că cu ə d-sa transcrie „un sunet intermediar între e istro-român și ă, prea deosebit de aceste două ca să fie notat cu unul din ele“. Dl. Pașca adaugă: „Sunetul acesta se găsește și 'n Banat, în unele regiuni (nord-estice), dar e mai apropiat de ă. Cu a e transcris ə cu colorit de o (sunet existent și 'n istroromână), iar e = e deschis.

Precizăm în sfârșit cu prilejul acesta că pers. a 3-a sing. în -ră la preterit (vezi „Făt-frumos“ 1928, 10 Nota 2) nu purcede din conjunctivul imperfectului latin, ci din indicativul pluscvamperfectului latin, vezi Nota 18 la Leca Morariu, *Războiul Troadei* 1923, 45.

¹⁾ Disimilat din *cărare*.

Potcavele-or rug'in'it
Frâurile-or mus'ezât
Căpestrele-or putrezît!... "

*

Întreabă-ntreabă, mari boierî,
D'i-un voin'ic ca un stâng'erî,
S'a-i cu calu d'asudat
D'asudat şi-nspumegat:
„O-mp't'ilit pə Bouţar
Pə câmpu Bolduţuli
Pə castile Oltuli“.

Strig-o fată

D'int-o partă:

„Nu-l mai cred'əţ(i), mari boierî,

C-are o ibomn'ică

În ţara Haţăguli

Fata hărtăganuli.

I calea d'i nauă zile,

Iəl o fas'ə-n tri şi vin'ə,

Înt-una meie

Înt-una vin'e

Înt-una şed'e cu dânsa

Cu dânsa, cu dumn'iasa:

„D'e am put'ea căpăta²⁾)

Cosîţile i-am s'iuanta,

Sus la creng'i le-am acăţa,

Să le bată vânturile

Ca pə fis'ior gândurile,

Gândurile d'i-nsurat;

Pə fet'ə, d'i măritat“.

*

La s'ea casă mare

Ieste-o şăzătare

Tăt'ə torc fuiare.

Bgiata fată-a gazdii

Pə fir sə firează(?),

Uăk'ii lăcrămează,

Că pə ea n-or dat

Dup-on împărat.

„Ficuţă, ficuţă,

Nu fi bolunduţă,

Că la-mpărătiie

Trăbă avuţiie

Şi la -mpărăt'easă

Trăbă hain-aleasă

Şi nauă cumnat'e,

Sumn'e-npăturatə

La nauă cumnat(i)

Nauă cai gataţ(i)“.

*

Am o uaiə uacără

Şed'ə'n cur şi d'apănă

Şi sə ragă ruguli

Şi sə-nk'ină cuculi:

„Cucule, Măria-Ta,

Am vin'it la dumn'eta

Să-m(i) dai boii Raduli

Vas'ile-mpăratuli,

Că sə-nsară-un pădus'əl,

Ia pe fata lu cărs'el,

Şi-i dă o târţă

Şi-i dă o mătă

Şi-i dă o scrafă-a fătă,

Lupk'ii o-ar mânca“.

*

Ardă-t'ə focu pădure

N'ətăiată d'i săcure

Să fie cale pîn³⁾) t'in'ə

Să vie maica la min'ə,

C-am pk'icat înt-on loc

Ca cum pk'ică lemnu-n foc,

Ş-am pk'icat înt-o casă

Ca cum pk'ică lemnu-n casă.

Lemnu-n foc pk'ică mai bin'ə

²⁾ = prinde.

³⁾ = prin.

Iău pk'icai ca vai d'i min'ə!
Iarba pk'ică, otăveșt'ə
Ca min'ə-amărit nu ieste.

*

Zisəi maică câta t'in'ə
Să țai zăle pântru min'ə.
Maică, zăle nu țanuș(i),
Vai, în rău loc mă dăduș(i):
Înt-o dungă d'i părâu,
Nu sə fas'e pk'ic d'i grâu,
Dup-on tălharî d'i fis'ior,
D'i frică să-i zăc dumn'îșor.
Dumn'îșor iău nu i-oî zăs'e
Că n-are mălai să mîns'e,
Făinșară n'is'i d'i-on coc,
Nis'i tu lemn'ə d'i v-un foc.

*

Frunză verd'ə ca d'i nus'i
Tu t'ə dus'i, bad'e, t'ə dus'i,
Da pə min'ə nu mă dus'i?
Du-mă bad'ə și pə min'ə
Du-mănt-o țară cu t'in'ə.
D'i ț-o părea cu rușân'e,
Fă-mă brău pə lângă t'in'e,
D'i ț-o părea iară, iară,

Fă-mă lumină d'i s'iară
Și mă partă susuară
Că tu, un'd'e-i însăra
Iău frumos t'e-oi lumina.
D'i t'e-o'ntreba s'in'əva
D'i un'd'e-i lumina ta:
Asta-i lumină d'i s'eară
Mândruță d'in a mn'ea țară
Asta-i lumină d'i său
Mândruță d'in satu mn'eu.

*

Frunză verd'ə d'i rāk'itā
T'ə-nmărit(i), Iuli iubită?
Mărită-t'e cu Dumn'əzău
Că mn'ie nu-m(i) pare rău,
Că iău is holt'erî d'i munt'ə
Ca t'in'ə mai aflu mult'ə.
Iăști zbârs'itā p'e obraz,
La vorbă nu dai răgaz,
Ai fărtat'ə misorlen'ə
Cu gred'ina fără pene⁴⁾
Una cu uăk'ii d'i-arg'int
S'ə să-mped'ică d'i vânt,
Una uăk'i d'i porțolan,
Făulă ca pə țăgan.

Ștefan Pașca

(Continuă)

⁴⁾ = flori.

Băiețuș din satul
istro-român Susnievița

fotografiat în
29 August 1927

Drumuri Cirebire

(Carnet istro-român*)

17 August 1927

Dela Abbazia la Monte Maggiore

Ți l-ai dobândit în această Abbazie bronzul epidermic de care, sub orice raport, ai nevoie în partea locului, te smulgi apoi cu greu din legănările Adriei în această zi de mobilizare definitivă pentru drumurile cirebire, și făcându-ți aice, la Abbazia, baza de operație generală unde rămâne tot materialul greu, o pornești acum la drum numai cu atâtea merinde de explorare câte putem duce doi inși ca alde noi.

Pentru sporirea și adâncirea elevației sufletești ni-l alegem apoi, nu drumul mai practic, mai puțin costisitor care ar fi fost: vaporul deadreptul la Fianona și de aice peste Chersano prin Cepici (dealungul lacului Cepici) la Susn'evița, în vatra istro-românismului de sub Monte-Maggiore, — ci ni-l alegem drumul mai pitoresc, mai vrednic de a fi uvertura celor ce ne așteaptă.. Și deci cu obișnuitul autobus-corabie a lui Noie, care deservește cursa Abbazia — Monte-Maggiore, pornim în torida arșită a după-amiezii timpurii, peste Mattuglie, Franciki, Zadka, Veprinațul cel cu biserica înfiptă în pisc de munte, Puharska, la... Monte-Maggiore. Dar de a-una cu noi pornesc pe acelaș drum zeci de automobile Abbaziene. Și tot durătul acesta de involburate și gălăgioase mașini, cari deavalma cu praful drumului, își amestecă mirosul de benzină cu cele mai stridente și mai mondene „parfumi“, pentru a întuneca o clipă discreta mireasmă a ciclamei selbatice, — nu te poate totuși stânjeni ca să nu rămâi adânc vrăjit, și aproape întristat de emoție, în fața miragiului pe care ți-l oferă de aici aspectul Quarnero-ului. Și întreg acest *Munte-Mare* (Monte-Maggiore) pare a fi clădit pentru a te pătrunde cu una din cele mai ample priveliști de *munte* și de *mare*...

Colo jos e un colț al Adriei în care marea a voit pare-că să adune toate minunile văzute pe aiurea. Dinspre Fiume, mohoritul Carst se uită cu posomorenie înspre eterna primăvară de pe țărmul rivierei Volosca — Abbazia — Lovrana. În fund, litoralul iugoslav și siluetele insulelor Veglia și Cherso îngână cu conture de vis întreaga reverie a acestui diafan tablou de nostalgică pulverisare a tuturor liniilor...

*) Continuarea paginilor diu „Făt-Frumos“ 1928, 5.

Și tot stejăretul coastei acesteia pornește vijelios la vale, printre colțuri de stânci, strângându-și rândurile tot mai des și grăbind cu nesățioasă năvală înspre dafinii pururea verzi, înspre naramzii parfumați, înspre întunecatele minarete de chiparoși, înspre palmierii cei cu leneșă frunză fastuoasă, — cătră acel drag colț al Adriei la care tot sufletul îți ăleargă... Te uiți, te uiți... Și ce minunată-i povestea semantică a acestui cuvânt: *a te uita* !...

Tresai. Copii croați din cutare sătuleț, profitând de o curbă a drumului, ne bombardează cu mănunchiuri de ciclame și aleargă apoi cu atâta îndărătnicie pe urma mașinei cerșind pomana unui gologan. „Lumpiges Volk“ mârâie vecinul sostru neamț, un „Herr Doctor“ dela Berlin, asvârlind înapoi buchetul de ciclame. Și vădit demonstrativ, herculaneicul turist din față-ne, îi aruncă atunci copilului pământ de propriile sale flori, două lire, articulând un foarte apăsător: „Armes, gutmütiges Volk!“ — și vorbind apoi cu tovarășa sa în gura mare croațește. Intr'o situație ca aceasta ți se cam distramă orce dispoziție de a mai savura miragiurile Adriei italiene. Sântem, ca și pe vremuri, în acelaș teren vulcanic, unde antagonismul etnic în orice clipă poate zbucni, — deși Croații, ieri alintații Austriei, n'ar prea avea motiv să se bursuce asupra Nemților.

Dar am și ajuns! Am ajuns în cel mai prozaic congres de automobile! Vai câtă proză a civilizației a învadat și aice din anul cel de atâta idilică liniște, când (la 1910) dedeai întâiul iurăș la frații Cirebiri (vezi și articolul „*Din Istria*“ în „*Revista Moldovei*“ An. II 1922-1923, Nr. 2)! Incolo, acelaș Schutzhaus austriac, acum „Refugio Ducea d'Aosta“ și chiar acelaș oacheș și frumos hangiu Anton (acum: Antonio) Adriani, cu bogatul său „Kaiserbart“, doar nițel brumat de fire albe. Ne recunoaștem și dacă n'ar avea zor de a-și servi cât mai din belșug rentabilii musafiri veniți aice dela Abbazia numai pe două-trei ceasuri, înțelegi c'ar vrea să lungească vorba și-ar vrea să se tânguie pe șoptite și cu cercetătoare priviri lăaturalnice împotriva noilor săi stăpâni... De altfel pereții sufrageriei sânt până astăzi încă plini de autograme, de erzherzogi, prințese, grossherzogi etc. ...

Până 'n seară însă mai e o bucată de vreme. Și pe când mesele de afară boierii, iar pela cele din casă șoferii, desfundă la sticle de bere, pocnind pe întrecute cu aceste butelii de „șampanie nemțească“, noi ne luăm câtinel tălpășița, apucând-o

înspre acea unică minune care e priveliștea asupra întregii Istriei, din vârful lui Monte-Maggiore.

Nenorocul ne duce pe la masa Berlinezului. Învăluit în norii unei formidabile pipe d-l „doctor“ s'a scufundat atât de adânc în halba sa de bere, încât, întors chiar cu spatele înspre aspectul de jos al mării, nici nu mai are nevoie să se adâncească și 'n cea mai rară panoramă marină.

Pe urmă cărarea însemnată turistică, din proaspăt, cu culorile Italiei, ne conduce, când șerpuind, când urcând, pe sub rariștea acestor fagi greu creșcuți din stâncă. Nici urmă de clasicele colonne curate, albe, înalte din pădurile Țării fagilor Bucovina. Ba uneori trupul chinuit al fagului de aice e atât de întortochiat, de nici n'ai crede că un corciu ca acesta poate fi al fagului. Nu vezi apoi nicăiri odrăslind pădurea tânără, și frunzele moarte ale anilor trecuți, răscolite de bolovanii cari se rostogolesc în abis, miroasă foarte intens a pământ de pădure. Două-trei oițe rătăcite pe aice fără de nici un păstor, par a lămuri de ce nicăieri nu se vede vlăstărint făgetul tânăr. Vechea poveste a despăduririi Carstului pare deci că se repetă.

Intr'o tărniță a muntelui, ca o poieniță, iarăși un ecou al zilelor de ieri: un bătrân preot catolic, Croat după accent, discută foarte adâncit dar și foarte indiscret cu un roșcovan de Neamț care, evident, și-a luat nădejdea de-a ajunge astăzi în vârful lui Monte-Maggiore: „Ja, das waren andere Zustände, zur Zeit Oesterreichs!“ (Da, erau alte împrejurări pe vremea Austriei!) Și înțelegi numai decât situația: Protejatul fie - iertatei Austriei tânguindu-se profesorului Neamț...

Și iarăși ridicăm pieptiș o coastă poncișă și dăm peste o idilă de toată savoarea: o supremă jertfă închinată măreției lui Monte-Maggiore; un tânăr... despotcovindu-și-o de tocurile ultra-înalte ale pantofilor moderni, pe tovarășa sa de pelerinaj turistic, vremece cucoana, mai vârstnică, din deal îi zorește pe italienește, cu vădite și binevoitoare subînțelesuri: „Chi va piano, va lontano“.

Îleșim în sfârșit în culmea neîmpădurită. Aspectul crește mai presus de orice măreție a cuvântului. Și iat-o colo în vârful acestor 1396 metri, ridicați peste oglinda mării, ruina turnului de vulturească ochire. Mișună ceva lume pe platforma turnului. Urci cu riscul de a te da în abis treptele fără corlate și iată-te ridicat la 1400 metri! Foarte sprinteni cei trei ofițeri alpini pe cari îi aflăm aice, împreună cu soldații lor, își strâng aparatele

foto-telescopice și coboară apoi fără nici o sinchisire, ca acasă din podul tatei, treptele, ba mai fluieră în cor polifon melodia atât de popularului cântec al războiului de eri.

Addio mia bella, addio. —

Diceva nel partir la gioventu...

Rămânem singuri. Când ochiul îți cuprinde atâtea nemărginire și nici un foșnet nu-ți atinge urechea, atunci tăcerea e înfiorătoare... N'avem, ce-i drept, norocul de a fi apucat, ca în 1910 (vezi broșura mea *Istro-Românii* 1927, 19), o vreme cu desăvârșire senină, așa ca să cuprinzi cu ochii icoana întregii Istriei; dar zărilor învăluite 'n ceață sânt și mai adâncite 'n mister.. Sântem parecă mult mai departe și de Quarnerul Abbazian. Vag ca amintirea celor de mult trecute dincolo de hotarul morții, se desemnează acum conturile insulei Veglia: un alt mormânt al graiului cirebir, căci „limba românească vorbită în insula Veglia de câțiva indivizi până în secolul trecut, iar astăzi dispărută cu totul, era acelaș dialect ca cel istro-român, fără de deosebiri esențiale“. (S. Pușcariu, *Studii istro-române* II 1926, 18), Și: „Urmașii Vlahilor cari au fost așezați în anii 1450—1480 pe insula Veglia, vorbeau încă pe vremurile napoleonice în satul Poljice românește (precum dovedesc rugăciunile lui Feretici)“ C. Jiriček la S. Pușcariu op citat II, 11¹⁾. Ca nealțădată de intens te gândești în ceasul acesta la viteaza trudă a cercetării cu orce preț, îndurată de protagonistul cercetător al Istroromânilor, Ioan Maiorescu (1811—1864) și de urmașul său, fericitul T. T. Burada (1839—1923), care la 1891 (vezi idem *Cercetări despre Românii din insula Veglia* 1895, 9-10), în a doua sa călătorie istro-română, putea înregistra pentru moartea istroromânei vegliote doar numai atât: „Rămas-a astăzi numai Michele Bacici²⁾, în vârstă de 70 de ani, care mai știe câte ceva *vlaski* din *Tatăl nostru* și *Orațiunea angelică*, și, cu acest bătrân, se stâng ultimele rămășiți de limbă română în această insulă“ (vezi broșura mea *Istro-Românii* 8-9).

Măsori acum atâta țară câtă se tălăzuiește din Veglia, peste *Volosca* Abbaziană, care și ea *voloscă*, deci românească a fost, până la Triesta, pe care o găcești în zarea fumurie, colo departe, la dreapta, și rămâi uimit de câtă întindere stăpânia odată graiul

¹⁾ Cf. și S. Pușcariu ibidem 17-18.

²⁾ Din amintitul sat Poglizza (vezi harta II, la S. Pușcariu, *Studii istro-române* II).

cirebir. Mărturisia doar la 1698 cronicarul triestin Ireneo della Croce în a sa *Historia antica e moderna, sacra e profana*, Venezia 1698, 334 că *Cicii* români chemându-se „nel proprio linguaggio Rumeri” și vorbind un idiom „*consimile al Valacco* intracciato con diverse parole e vocaboli latine” ajungeau odinioară până sub porțile Triestului (vezi Pușcariu op citat II 26-27). Și nu uităm că la 6 Iulie 1857 neobositul Ioan Maiorescu avea norocul să audă graiu românesc chiar și 'n depărtata *Schitazza* de lângă Canalul Arsei (vezi I. Maiorescu, *Itinerar în Istria*, Iași 1874, 60), înregistrând, ce-i dreptul, „cu durere... că numai în 5-6 case mai știu românește bătrânii; bărbații dela 40 în jos nu mai vorbesc”. Iar moșu Tomalinu (de 78 ani vârstă), cu care I. Maiorescu se încingea aci la vorbă, lămurind de ce Poglitenii cei tineri nu mai cuvintează românește, zugrăvi atunci întregul proces de desnaționalizare a Istro-Românilor, dăinuitor până astăzi, zicând: „Cesti tireri nu cuvintă, că s'au (s'av) însuratu după afară, după cari nu știu cuvânta (*i* și *i* promiscue)³⁾; au svețiatu limba, și se sputescu cu noi că noi cuvintăm în ceasta limba” (= Aceștia tineri nu vorbesc (românește) că s'au însurat cu (femei) de aiurea, cari nu știu vorbi; s'au desvățat a vorbi și râd de noi că vorbim limba aceasta).

Iar astăzi pământul cirebir care ne-a mai rămas nu-i decât acesta dela picioarele noastre, sfoara aceasta de țară dela lacul Cepici (de exact aceleași conture în cari ni-l arată harta militară austriacă cu scara 1:200.000) până aci sub poalele acestui Monte Maggiore, — și undeva: departe de nord, într'o săhăstrie de codri, singuratecul sat cirebir Jeliăni!...

Ba între noi și sătulețele noastre românești de jos mai stă și piedica unui cuiabar croat, chiar colo la o bună aruncătură de pușcă sub picioarele noastre: cătunurile croațești *Učka mică*⁴⁾ și *Učka mare*. O haiducească potecă de munte se prelinge la vale înspre căsuțele *Učicai mici*, ba și jalnic chelălăit de cățel urgisit se ridică acum din vale. Vitează atotstăpânire îți trebuie deci ca să n'o pornești de-a roata la vale, pentru a te vedea mai curând la frații noștri Rumeri. Dar drumul acesta e numai pentru ușoara

³⁾ Deci: „*i* și *i* promiscue” precizează I. Maiorescu. Pentru alte chestiuni de limbă în acest pasaj vezi citata mea cărțuie *Istro-Românii* 1927, 11. Și să nu uităm că *Itinerarul* lui I. Maiorescu, rămas manuscris, fu publicat abia după moartea autorului, de Titu Maiorescu!

⁴⁾ *Učka* e totodată numele croat pentru acest Monte-Maggiore.

opincă cirebiră care nu alunecă pe stâncăretul pleșuv și parcă anume boltit pentru alunecare printre cele mai colțuroase găuri și afundături. Incât descinderea noastră de mâne dimineată, tot pe șoseaua Vragnei, pe larg șerpuitoarea șosea de colo va trebui să urmeze.

Și iarăși îmbrățișezi cu ochii sumbra icoană a Istriei, țară cernită ca un mormânt... Uriaș cimitir, în care atâtea fășii de stâncă goală sânt mormintele tale! Ape mari s'au învărtejit peste tine furându-ți pământul, și ape mari i-au răslețit până aice pe acei *omir bur* (= oameni buni) cătră cari stăm să ne îndrumăm...

Jos la poalele turnului (care iarăși îți aduce aminte că de multe ori coborișul e mai anevoios decât urcușul) un prichindel de băiețaș cu două-trei oițe urcă din vale. Îi totuși destul de desghețat omulețul ista, și la întrebarea noastră istro-românească: — Ce tu știi ganei ruman'eze? (= Știi vorbi românește?) — el răspunde cu hotărîre: — Ia sam Hrvat (= Sânt Croat)! —

Sub umbra făgetului împânzirea amurgului se face viorie. Răcoarea îți dă zor la coborît în pas gimnastic. Și sub cel mai adânc cer de vară, cu o nesfârșită spuză de licăriri ce vin din alte lumi, Refugiul Ducesei de Aosta se îmbracă într'o liniște care parcă stă să înumere cum clipă de clipă se înșirue una de alta...

Leca Morariu

Epigrame

Profesoara M. P.

Schiță de portret

1.

Ce mai știință!... Ce decență!...

Ce siluetă!.. Și ce grații!...

Și mai ales cu *elocvență*

... în recreații!

2.

Favorizată nu-i de muze.

În schimb ca *profesoară* place;

Minuni de corectură face:

Creionul ei — de buze!

George Yaevidca

Mladik'u carle a dobândit bogatie

În dialect istro-român*)

O vote fost-a un hlapăt c-a slujit fratri. Și verit-a dela țesaru pisme ke morescu toț fratri de anța mere k'a. Cea frater vut-a¹⁾ un șac de pinez, și tot ăn zlate. Și zis-a: Iuve drac reș scunde cel'i pinez?! — Și cea fost-a¹⁾ po noci.

Laie ie hlapătu cu sire neca pinezi zecope. Facut-a iel' un bocun de cale și vin'u ²⁾ cătra o cerișne. Facu o șcul'e su cerișne și puru pinezi nuntru. De când a hlapătu pinezi zecopeit,³⁾ lat-ăl'-a frateru capu, tal'at-ăl'-a capu! Și cucat-ăl-a șa mort pre pinez și l'-a zis: — Tu morești cești pinez vegl'a, docle-l'⁴⁾ veririu io levei! — Și inke facut-a frateru un zavet⁵⁾: Ke n-are niciur ăl' zdigni cel'i pinez fare, se nu ie ăns. Ma ke se se re untrat afla un jure și o fete, o verghina, și ke se rer⁶⁾ iel' veri ăn dobe de nopte cia, și ke se facuru un plez gol'i (ali: gol'ișat)⁷⁾, făr de se bușni, — ke rer pinezi levei. Și de când a ie cea finit, i'e zaino mes-a k'a.

Ur a fost ăn cerișne e ie vezut-a și spieit-a ce cela frate lucre. E cela din cerișne zis-a-ntru sire: — Hvala Bogu! Ahmo voi io me scrice dobândi! —

Mes-a trlinda case și se imbate iusto pre se l'iube: — Vesele-te, moia draga, ke cesta nopte noi ren veri sritn'i. Și noi ren mare bogatie dobândi și tu ver ve tot ce-ț fure trebe. E

*) Pentru grafie cf. „Făt-Frumos“ An II 1927, 144 și „Junimea literară“ An XVI 1927, 274.

¹⁾ Perfect, cu valoare sintactică de imperfect (vezi și Pușcariu *Studii istroromâne* II 257).

²⁾ Formă atestată și de Iosif Popovici (*Dialectele române din Istria* I 1914, 100 și II 1909, 66) pentru satul istroromân Bârdo. O pot atesta și cu povestea *De tatu cela șegavu* auzită în 1 Sept. 1927 dela Ive Clan'aț Pușe (de 70 ani) din Bârdo. (Cf. și Pușcariu II 166).

³⁾ Perfect, cu valoare sintactică de pluscvamperfect (vezi și Pușcariu II 257).

⁴⁾ Topică (sintaxă) remarcabilă! Cf. la fel: „meg-l'țere“ Pușcariu I 16/7 „a mes-ăl' decla cl'ema“ în povestea *Jeiăneană Căt av trei fraț proveit* auzită în 7 Sept. 1927. — Și cam la fel specimenele: „iel' s-a mes marita“ Weigand, *Jahresbericht* I 124/4; „s-a poșnit tănji-le“ ibid. 138/14; „nu s-a vrut otopi“ ibid. 140/4; „L-av poșnit scușei“ ibid. 146/15. Ba și 'n dacoromână: „se începe a bate“ (= începe a se bate), „se încep a vedea căsuțele“ etc.

⁵⁾ Etimologia: croatul *xavjet* (= giuruință, vot).

⁶⁾ Formă atestată de Ștefan Nanu, *Der Wortschatz des Istrischen*, 1895, 44 și pentru satul Jeiăni. (Cf. și Pușcariu II 184).

⁷⁾ Pentru etimologie cf. croatul *golīšav*, -a, -o (= gol, desbrăcat).

noi arem⁸⁾ de mere ăn cela și cela loc și arem de face așa și așa ... —

— Ce-i⁹⁾ istino cea¹⁰⁾?

— Sufletu reș da ke ăi istino! E capte-te nu face odmăn'e! —

Și inke a-vo ie pomalișo ăntrebat ke se-i verghina...

— Ala homoce! Senoci noi ren fi sritn'i! — Și mergu iel' c-or face¹¹⁾ cela bal.

Vin'u cole. Respol'u-se ur și at; e ia tot pomalișo cotula po cotula dispre sire muleia...; ke l'-a rușire fost. Ma fost-a¹⁾ nopta ke nu s-a niș vezut...¹⁾ Cațu-se potle de măr și poșnescu juca columbaru,¹²⁾ mușat, mai mușat ce-a putut,¹³⁾ ke re fi fost¹⁴⁾ o vesele za vede-i... Ma fost-a nopta și nu s-a niș vezut...

De când a finit jucatu¹⁵⁾, s-a nazat ănmăștit amindoi și cea vote s-a obușkeit cu gura. Și pocle cela mladik'u a lat

⁸⁾ Formă constatată și de M. Bartoli în Bârdo, cf. Pușcariu II 195.

⁹⁾ Pentru acest *ce*, introducere a frazei interrogative cf. „Junimea literară” an XVI 1927, 275 și „Făt-frumos” An III 1928, 18.

¹⁰⁾ Pentru acest *cea* neutru (cf. Pușcariu II 246) cf. „Făt-frumos” An II, 1927, 145 și „Junimea literară” 1927, 274.

¹¹⁾ Pentru schema conjunctivului *ke* + viitor cf. „Jun. lit.” 1927, 274 și „Făt-frumos” 1928, 17.

¹²⁾ Dans „care e ca și hora noastră” zice T. T. Burada (*O călătorie în satele românești din Istria* 1896, 54) descriindu-l și dându-ne chiar și notația muzicală a acestui joc. — De altfel *columbaru* înseamnă chiar „cerc, roată, horă”.

¹³⁾ cf. la fel „mai ciude ce puteț” în „Făt-frumos” 1928, 17 și Nota 7 ibidem.

¹⁴⁾ Iată deci că întâlnim și'n Bârdo condiționalul perifrastic trecut, cu schema pretinsă jeiăneană: *re fi fost*, și mai jos: *reș fi zapatimeit!* (Ce-i drept însă, Ive Clan'aț din Bârdo întrebuițează cealaltă schemă zicând: „Tu nu rei fost valei” vezi „Făt-frumos” 1927, 181 și 182). Precum iarăși putem atesta în Jeiăni schema pe care Pușcariu II 184 o credea întrebuițată „exclusiv” în sătulețele de sub Monte-Maggiore: „cesta fecior nu re fost fi așa mușat, nu re fost prevtu ajuta-l face” în anecdota *De prevtu carle av urecl'ile lu un fecior popravit* auzită în 5 Sept. 1927 dela Mate Doricici Martinina (de 42 ani) — și: „ăm rei fost sfiti, reș fecior fost face” în anecdota *Țiganu dignicu alu grofu* auzită în 8 Sept. 1927 dela Mate Turcovicî Rade (de 56 ani). — Încât stăm în fața unei radicale revizuii a precizărilor date de Pușcariu (II 184)!

¹⁵⁾ Împotriva lui Meyer-Lübke (*Grammatik der romanischen Sprachen* II § 111), care între formele verbale latine pierdute pentru limbile romanice numără și supinul (vezi Leca Morariu, *Morfologia verbului predicativ român* I 1924, 28), relevăm păstrarea supinului chiar și'n istroromână: „și când ăi' decla dusere muncatu pre scand” Pușcariu I 25 3; „nu-i nișur cu măncatu” Pușcariu I 51/20.

sapunu și odcupeit-a pinezi. Flat-a mortu... E cela mortu zis-a: — Beata vostre ure și a me ke m-aț oslobodit de purgatorie! Ke io reș fi Bog zna-căt anța zapatimeit.¹⁴⁾ —

Tunce ie, cela mortu, le daie blagoslovu și zice: — Neca ve Domnu blagoslove! Na miru jiviț! Io voi ruga Domnu za vas. Iuvocoder mesereț, neca sritn'i fiieț! — Și inke l'a mortu zis neca saki vire cu se bărse, ke-ș nepunescu¹⁶⁾ cătcoder puturu purta ---

Și cel'i doi vin'u case și cavtu ur lu at ăn ocl'i:—Ke-smo noi sritn'i! —

Donke cela mladiku s-a pozakonit dupa cea fil'e și fost-a k'aro sritn'i.

Și ciude av inke columbaru jucat, respoli'aț pira la gole coje, ma n-a niș valeit...

Auzită în 28 August 1927 dela *Martin Tărcovik'* din Bârdo, semi-cărturar de 72 ani. (Un motiv similar în textul 28 dela Pușcariu I 56).

TRADUCERE A:

Feciorul care a dobândit avere

A jost odată un fecior c'a slugărit la călugări. Și venit-a dela împăratul scrisoare că toți călugării trebuie să plece de aici. Călugărul cela a avut un sac de bani, și totul în aur. Și zis-a:— Unde dracul aș ascunde banii ceia?! — Și era noaptea.

Ia el sluga cu sine ca să îngroape bănăretul. Făcut-au ei o bună bucată de cale și vin la un cireș. Fac o groapă sub cireș și pun banii înuntru. Când apoi feciorul îngropase banii, călugărul i-a luat capul, i a tăiat capul! Și l-a culcat așa mort pe bani și i-a zis: — Tu trebuie să păzești banii aceștia, până ce oiu veni să-i iau! — Și mai făcu călugărul o juruință: că nimeni nu va putea scoate banii ceia, fără numai el singur. Dar că de s'ar afla un flăcău și o fată, o fată fecioară, și dacă ar veni ei în vreme de noapte aici, și ar face goi (sau: goiuți) un joc (dans), fără să se sărute, — ar putea lua banii. Și când a sfârșit el apoi (treaba) ceea, odată s'a și dus.

¹⁶⁾ Pentru schema conjunctivului *ke* + indicativ prezent (schemă semnalată de Pușcariu II 262-263 numai în cadrul sintaxei) cf.: „s-a zmisliț ke mergu“ Weigand, *Jahresbericht* I 150, „poșnit-av, vozi ke mergu“ idem ibid. I 154, „scoțit-a pre caroțe ke mere k'a“ I. Popovici II 79, „l'av scuns...ke... nu vo vede“ Pușcariu I 11/31, „mes-a cu ie ke-l more vinde“ Pușcariu I 42/1, „ma se iusto ver ke meg, da-m-er zoțe mil'ar“ Pușcariu I 52 33.

În cireș era unul, de-a văzut și-a pândit ce face călugărașul cela. Și zice cireșarul în sinea lui: — Slava Domnului! Acuma mi-oiu câștiga eu norocelul meu! —

Mers-a fuga acasă și se întâlnește chiar cu mândra lui: — Veselè-te, draga mea, că'n noaptea asta noi ne-om face norociți. Și vom dobândi mare bogăție și tu vei avea tot ce ți-a trebui. Și avem de mers în cutare și cutare loc, și avem de făcut așa și așa... —

— Adevărată-i treaba asta?

— Să n'am parte de suflet, că-i adevărată! Și ia seama, nu fă alminteri! —

Și-a mai întrebat-o pe încetucul ori de-i fată mare...

— Elei! Haidem! În noaptea asta vom fi fericiți! — Și merg ei să facă balul cela.

Vin colo. Se desbracă unul și altul; și dânsa tot lepăda o fustă după alta de pe sine, că-i era rușine. Dar era noaptea de nu se vedea nimică... Se prind apoi de mâni și prind a juca hora, frumos, cât mai frumos puteau, de-ar fi fost o veselie să-i vezi... Dar era noaptea și nu se vedea nimică...

Când apoi sfârșiră jocul, s'au îmbrăcat înapoi amândoi și atunci s'au sărutat. Și apoi flăcăul cela apucă sapa și desgropă banii. Dat-a el peste mort... Și zice mortul cela: — Ceas cu noroc pentru voi și pentru mine, că m'ați mântuit de purgatoriu! Că Dumnezeu știe cât aș fi pătit aici! — Apoi el, mortul cela, le dă blagoslovenie și zice: — Dumnezeu să vă binecuvinteze! Să trăiți în pace! Eu m'oiu ruga pentru voi. Oriunde veți merge, să fiți fericiți! — Și le-a mai zis mortu să vină amândoi, fiecare cu sacul său ca să-și umple cât or putea duce...

Și vin cei doi acasă și se uită unul la altul:

— Tot sântem noi fericiți! —

Deci feciorașul cela s'a însurat cu fata ceea și fură foarte fericiți.

Și mulți au jucat apoi hora, până la pielea goală, dar n'au hăsnuit nimică...

Leca Morariu

¹⁷⁾ Mulți au jucat sau mult au iucat? — Ambele versiuni sânt posibile.

Tămăduirea lenei

A fost odat' un împărat. Și împăratu acela avea numai o fată. Da așa de leneșă, că nici de mâncat nu făcea. Și cum mânca, cum se culca. Și-acu împăratul și-a luat pe samă că ce să facă. De dragă-i era dragă că atâta odor avea. Dar ce folos de lapte gros...

Pe vremea aceea, când o fi fost, era un român tare vrednic. Și-avea doi boi negri, da leneși, ca și fata împăratului de leneși. Românul le prinse năravu și-i potrivea decuseară așa ca să rămâie flămânzi peste noapte. Iar dimineață lua o sarcină de grâu și după-ace-i înjuga, mergea cu sarcina 'n spate înaintea lor. Și cât pășia el, atâta trăgeau și ei carul. Și dac' a murit Românul, a rămas moștean al boilor un băietan școlit de tată-său cum să umble cu ei. Într-o bună zi flăcăul pune boii la sanie și-o ia la pădure. Și numai iacă și 'mpăratul, că mergea să-și vadă țara. Dă el peste flăcău. Se crucește 'mpăratul dacă-l vede așa, și-i dă: „Măi țacă, măi, ian stăi! De ce nu-l pui tu fânul pe sanie, să șezi pe moale și-asa să măi boii?“ Dar băietanu: „Boii ișt'ea să-i bați cu tăță pădurea, din pașul lor nu-i scoți“. În clipita ceea multe i-au trecut împăratului prin cap și numai ce-a scos îndată mare o hârtie și-un plumb și-a scris numele vornicului... Pe urmă-i dă el, împăratul, sănătate bună și-și vede de drum. Băietanu se uită lung o bucată de vreme 'n urma lui, apoi își tu-flește cușma pe urechi și-o ia disnou la drum. La săptămână se trezește vornicu că-i vine hârtie împărătească. Și cartea spunea să-i ducă pe flăcăul cu boii leneși la 'mpărăție. Atunci vornicu-și ia un străjer și se duce acasă la vornic.

Și-i grăiește mamei lui: „Unde ți-i băietul? Îl luăm la 'mpărăție!“ Femeia a prins a boci și-a zice că ce-a greșit fecioru-său de-l duc la 'mpărăție? Iar primarle, că și el nu știe nici cu spatele: „Iacă mi-a picat hârtie că-l cere 'mpăratu“. Femeia-și întreabă feciorul: „Ce-ai făcut, măi băiete?“ — „N'am făcut nimeni-țuța, mamă ai!“ — Da primarle-l ia pe sus... Ajung ei la 'mpărăție și-i dă de știre împăratului că i-au adus băietanul cutare.

„Măi băiete, știi tu una?... Imi dau fata după tine. De-azi într-o săptămână să vii cu sania să ți-o dau!“ — „Nu știu ce-a zice mama, da eu unu încă nu-s de 'nsurat“. Și după oleac de târnoasă se 'ntoarnă băiatul acasă: „Iga, mamă, ce spune împăratul și iacă ce: să-și deie fata după mine!“ Da șerpoaica de

maică-sa a fost oblicit că fata împăratului pute de leneșă. Și 'n mintea ei chibzuiește, ea știe ce năzdrăvăanii... Și apoi... „Du-te, măi, băiete, și-o adă!“ — îi dă ea. Încă nu s'a 'ncheiat săptămâna și flăcăul și-a și adus muierea 'n casă.

Da baba se pune și șopotește fecioru-său: „Măi băiete, de câte ori îi ieși afară, am să-ți strig: — Cine face treabă a mânca, cine nu, nu“. Și hâtra de babă făcea câte-oleacă de treabă tot în preajma norii-sa. La o vreme fata împăratului face nedumerită: „Mamă, ce tot strigi așa?“ — „Poi așa-i la mine, draga mamei... Cui face treabă, - i dau de mâncare, cui nu, nu“. La o bucată de vreme se mai dă și fata împăratului la brazdă și dacă nu mătura acătării, măcar mujdia 'n legea ei. Iar baba-i da de mâncare o chișcătură de măligă rece și-o gaoace de ceapă să-și amăgească foamea ce-i lihnia inima. Și face baba: „Iga, câtă treabă atâta mâncare! Li face mai multă, ți-oiu da mai mult. Nu, nu“. La-o săptămână fata de 'mpărat umbla vârciog după treabă și babe-i umbla gura ca fofelnița lăudând-o la toate femeile din sat.

Și, la cinci luni, împăratulu-i vine-aminte de fată și trimite hârtie vornicului: „Vornice, ian întreabă baba ceea, scosu-mi-a fata din boală? Să-mi trimiți răvaș, cade-se s'o văd ori ba?!“ Se duce vornicu la babă. „Mătușică, iacă ce-a scris împăratul!“ Iar baba: „Nu-i fată ca asta de harnică în tot satul!“ Atunci vornicu-i scrie 'mpăratului așa și așa. Împăratu repede în trăsuriică și la fată! Când ajunge la poartă, fata-l vede. „Tată cine face treabă aici capătă de mâncare, cine nu, nu“. Și cu rușine, cu ce-o fi fost, ia și împăratul un braț de lemne dela trunchiu și le duce 'n casă și zice: „Mulțumesc lui Dumnezeu că i-o 'nvrednicit picioarele fiică-mea. Dintr'o dupuroasă de puția a lene de șapte prăjini, iga ce mi-a scos baba“. Și 'mpăratu i-a pupat babei mâna. Și-au făcut apoi nuntă mare, de i s'a dus pomina.

Și-am încălecat pe o alună și-am spus o minciună bună.

Auzită dela moșu Gheorghe Bobu de 70 de ani din Mitocul-Adâncatei, Județul Dorohoiu de

Petru Iroaie

Răbojul cărților

Demostene Botez, *Zilele vieții*, 1927. — „Monotonie“ pare că rezumă și caracterizează esența sufletească din care izvorăște toată poezia lui Demostene Botez. Domină în ea un fundamental *taedium vitae*, care nu-i nici „atitudine“ nici lucru împrumutat, ci pornește din adâncuri ancestrale ce trăiesc în ființa actuală a poetului. O spune singur în *Marea*:

Port valurile ce te sbuciumară
În pulsul meu sărac de parodie
Și parcă 'n creatura asta vie
Simt veșnic picătura ta amară.

În noi, trăiesc, repetate mereu, aceleaș forme ale elementelor, ale depărtaților străbuni („El“). Din această *monotonie* fără sfârșit, izvorăște o tristețe, pentru conștiința ce-o trăiește, o depri-mare grozavă, fără revoltă, fără nădejdi. Aceleași aspecte, mereu trecătoare, mereu revenind:

Va sta târziu o fată la fereastră
Și-un tânăr îi va trece pe la poartă,
Cum am trecut și noi în viața noastră,
Parodiind mereu aceeaș soartă. (*La o casă nouă*).

„Suntem cu toții vis“, dar grozăvia e că suntem conștienți, măcar uneori, de aceasta. Și faptul că „uităm“ e o fericire pentru noi, sau o pricină de tristețe? „Uităm și ce ne-a fost odată drag“. Fiind totuș, aceeaș esență toți, durerile altora sunt ale noastre, ar zice Schopenhauer. Și poetul în „*Religie*“ se dorește altul, ca să trăiască acest adevăr.

Gândul morții, trăit intens, ne leagă ca și durerea:

Vei ști că sufăr toți și-i vei iubi
Și la un loc cu toți vom suferi. (*Memento*).

Viața este suferință, dar, împărtășit gândul morții de cât mai mulți, și viața și gândul devin, cât de puțin, suportabile:

Intinde-mi mâna ta cât mai curând,
Să nu fiu singur eu cu-acelaș gând. (*Memento*).

Orizont sufletesc mai senin aduce primăvara (*Neliniști*).
Totuș, și acum:

Regretă 'n mine toți strămoșii mei
Că într'o zi au trebuit să moară.
Și astăzi este-atâta primăvară
Și soare 'n lumea asta fără ei.

O zi mohorită de Martie aduce-aminte de primăvara care „n'are să mai vie nici odată”. (*Martie*). Infățișările melancolice ale toamnei cheamă gândul morții inexorabile, deși ne stăpânesc iluziile lumii și vieții. (*După amiază de toamnă*).

Zădarnice așteptări ne stăpânesc viața, și când acestea se realizează în vre-un chip, realizările nu sunt pentru noi.

(*La mănăstire: Vecernie*).

S'ar părea uneori (*De anul nou*) că tristețea poetului are drept pricină, desrădăcinarea. Totuș:

Și-mi pare vis, când mi-aduc aminte,

Cu mușuroaie 'n care sunt butuci

Pe iarnă îngropați ca în morminte, —

Un cimitir uitat și fără cruci. (*Schiță de iarnă*).

Ar fi, deci, mulțămît, dacă s'ar întoarce în preajma acestui „cimitir“?

Și iubirea e pricină de regrete și prilej de a aștepta moartea:

Să așteptăm tăcuți cu-acelaș gând

Acea ce-o să vie nu știu când. (*Iubire*).

Desvăluind această atmosferă deprimantă și prin ea, *Iubire* este una din minunatele poezii ale volumului. O serafică muzicalitate a versurilor, nu știu ce nedefinit al emoției, în expresive imagini realizat, înalță bucata până la *marea Poezie*.

De această aleasă creațiune se apropie ca valoare, prin muzicalitate și tainicul regret pentru fericirea care trece, *Elegie*:

Prieten ce vei trece cu draga ta de mână

Pe-aici, pe strada asta pe care trec acum, —

Târziu, când amintirea mă va 'ngropa 'n țărână,

Să știi c'am fost odată și eu pe-acela drum.

O atitudine nouă, de autoironizare, se străvede în *Scheletul și Suprema glorie*. —

Să fie, pentru poezia lui Demostene Botez, *Epilogul* o solemnă și definitivă făgăduință?! E greu să crezi în jurămintele poezilor, cu atât mai mult, cu cât cei cari le fac sunt mai mari. Pe Demostene Botez nu-l cred. Dacă aș putea-o face, aș simți cel mai adânc și sincer regret. „Să stăm de vorbă cea din urmă oară“?

N. N. Răutu

N. Georgescu-Tistu, membre de l'école roumaine en France, *Émile Picot et ses travaux relatifs aux Roumains*. Extrait des Mélanges de l'École roumaine en France, 1925, 1re partie, Paris.

Desigur, N. Iorga are toată dreptatea remarcând că Românii nu se interesează îndeajuns de străinii cari au studiat poporul român și i-au fost de folos. N. Georgescu-Tistu ne achită de această datorie față de memoria lui Émile Picot, în monografia sa sobră, conștiințioasă și pe cât se poate de metodică.

Lucrarea sa cuprinde mai întâiu un capitol despre viața lui Émile Picot (13 IX 1844—24 IX 1918). Recomandat de M-me Hortense Cornu, care a avut, precum se știe, un important rol la curtea lui Napoleon III, Émile Picot a fost numit în 1866 secretar al prințului Carol și a păstrat funcțiunea aceasta până la sfârșitul anului 1867.¹⁾ Se pare că acesta a fost pentru Picot, cu temperamentul lui de erudit, mai mult un prilej de a studia poporul nostru, căruia îi rămâne un bun prieten viața întreagă, decât de a juca un rol politic. În Octombrie 1868 a fost numit viceconsul francez la Sibiu, iar între anii 1869-1872 a funcționat în această calitate la Timișoara. În acest timp el se interesează de aproape de naționalitățile oprimate de Unguri, devenind un valoros apărător al lor. În 1874 se stabilește iar la Paris și înființează împreună cu Gaston Paris, Paul Meyer și baronul de Rotschild cunoscuta „Société des Anciens Textes Français”. În 1875 a fost autorizat să ție un curs de limba română la „l'École de langues orientales vivantes”, curs care a fost transformat mai apoi în catedră și de la care nu s'a retras decât în 1913. A publicat numeroase studii privitoare la istoria, filologia și bibliografia românească, iar Academia Română, recunoscându-i meritele, l-a ales în 1879 membru onorar.

Vorbind apoi despre valoarea generală a operei lui Picot, care a fost înainte de toate bibliograf, operă foarte variată sub aspectul domeniilor pe cari le atinge, nu însă prin chiar natura ei, N. Georgescu-Tistu bibliograf el însuși, trece în revistă cele 45 de lucrări cari ne privesc. În mod foarte sistematic și clar ni

¹⁾ Corespondența lui din timpul acesta și în legătură cu funcțiunea aceasta a fost publicată de asemenea de **N. Georgescu-Tistu**, *Correspondance d'un secrétaire princier en Roumanie: Émil Picot 1866-1868*). Extrait des Mélanges de l'École roumaine en France, v. 1926.

se dau relații asupra cuprinsului, valorii, tehnicei și raportului lor cu celelalte lucrări. Picot se ocupă într'însele de tot felul de probleme privitoare la istoria noastră politică și culturală, de Români macedoneni, de problema Basarabiei, chestiunea evreiască, de folklorul nostru, ortografia românească, de Spătarul Nicolae Milescu, Antim Ivireanul, Petru Movilă, protopopul Mihail Strelbicky, Alexandru cel Bun, de cele dintâii tipografii din secolul al XVI-lea de genealogia lui Dragoș-Vodă, de Grigorie Ureche, a cărui cronică o reproduce în românește și o traduce în franțuzește după ediția lui Cogălniceanu din 1845, etc., etc. Cartea lui Georgescu-Tistu o încheie un appendice de note autobiografice ale lui Émile Picot, de scrisori scrise de M-me Hortense Cornu, o listă cronologică a lucrărilor tipărite de Picot privitoare la Români și o listă de nume de autori și personaje citate.

Al. Pr.

Pro domo

În „Cuvântul țărănimii” 1928, Nr. 16 d... Dragoș Protopopescu, cu o avalanșă de „zeflemele” sui generis..., vrea să mă scoată sinecurist politic! Răspund — nu d-lui Protopopescu: M'am lepădat de funcțiunea de „Comisar al guvernului” *imediat ce-am aflat despre această numire a mea* (numire făcută în absența mea din țară), adevă atunci când, după întoarcerea mea din străinătate (Sept. 1927), mă înăpoiam la Cernăuți (Iuna Octomvre). Dovadă demisia mea înaintată atunci Ministerului și dovadă mărturia aceasta:

*Casa de Credit a agricultorilor
din Județul Suceava*

Suceava, 12 Aprilie 1928

D-lui Dr. Leca Morariu, profesor universitar

Cernăuți

La cererea Dv. vă comunicăm că ați demisionat încă în luna Octomvre 1927 din calitatea de comisar al guvernului pe lângă Banca ncastră, demisie pe care ne-ați prezentat-o în scris.

Cu toată stîma

*Casa de credit a agricultorilor
din județul Suceava*

(Iscăliți): Sârbu

Badelița

Iar celorlalte — „bravade” ale d-lui Dragoș Protopopescu, am profunda convingere că nu trebuie și n'am dreptul să le răspund!

Leca Morariu

Cântece

— Stejărel, frunză rotundă,
Să mă lași un pic la umbră!
— Ba eu zău nu te-oiu lăsa,
Că ți-i mândra subțirea! —

Frunză verde de alun
Și 'ncă una să vă spun:
La fântâna cea de piatră
Judecă-un fecior o fată.
Judecata e făcută:
Strânge-o'n brațe și-o sărută!

Frunză verde prun de prune
Dragostea-i ca și-un cărbune,
De te frigi și ți se pare
Că nu arde așa de tare,
Dară numai cât te-atingi,
Te arde de vrei să strigi.

— Hai lele, descuie ușa
Că răsare găinușa!
— Du-te unde-ai fost aseară
Ca să ți-o descuie iară!

Foaie verde, foaie lată,
Când eram la maica fată,

Mâncam pită de secară
Și-o mâncăm răzând pe-afară;
Da de când m'am măritat
Mânc pâne de grâu curat,
Cernută prin sâță deasă,
Și-o mănânc plângând prin casă...

Și iar verde de pe plop
Dragostea-i fără noroc,
Ca și cărțile de joc:
Unul pune, altul ia...
Și-așa merge dragostea.

Nici cu gândul n'am gândit
Cine m'a batjocurit:
Polomida florilor,
Urâtul feciorilor,
Strâmbătura de schinare
Și sucitul de chicioare;
Pălăria pe-o ureche
Și-i urât făr' de păreche!

Mândra mea s'a lăudat
Că pe mine m'a lăsat...
Dar ea bine a știut
C'am lăsat-o hăt demult!

Auzit dela *Pintilei Șotropa* din Prevorochia, Jud. Rădăuți de

Leca Morariu

Multe și mărunte . . .

Spicuri româno-germane. —

„**Beția de cuvinte**“, cunoscutul calificativ, lansat de Maiorescu, s'ar putea să fie o reminiscență din lecturile sale germane. În „*Geist der Zeit*“, scriere de propagandă națională a poetului și vigurosului luptător Ernst Moritz Arndt, îndreptată îndeosebi împotriva lui Napoleon, caracterizându-l pe acesta ca un monstru sublim („*erhabenes Ungeheuer*“) și ca o extraordinară forță naturală, la fel cu un vulcan și cu un tunet, Arndt îl compară cu eroii antichității romane. „*Geh' nach Italien, schlage Livius auf, frage die Römergeschichte und versetze das Alte mit neuer Geistigkeit, mit grösserem Trunk der Worte, mit etwas politischer Sentimentalität, so findest du, was der Mann ist und wohin du ihn stellen sollst*“. Per românește: „Du-te la Italia, deschide-l pe Livius, întreabă istoriile romane și amestecă suflul antic cu intelectualitate nouă, cu mai mare *beție de cuvinte*, cu ceva sentimentalism politic, și atunci vei afla ce e omul și unde trebuie să-l așezi“.

* * *

„**Povestea vulpii**“ de Anton Naum, epoea eroi-comică în 15 cânturi, apărută în „Convorbiri literare“ și apoi în volum (București, Socec, 1903) e, în momentele principale ale acțiunii, chiar „*Reinecke Fuchs*“ al lui Goethe — acel „*Reinecke*“ pe care încă Odobescu îl naturalizase în România, făcându-l „*Jupân Rânică vulpoiul*“. Păcat că Naum n'a menținut acest nume care ar fi prins; la el vulpea se cheamă *Jigoranu Roșca*, dela spelunca Jigora, unde conspiră contra leului împărat. În schimb a fost bine inspirat în romanizarea lupului; *Isegrim* din fabula și basmul german, devin *Zăgriceanu*. Ursul e *Brunius, Braun* al lui Goethe, nume inutil, când avem pe *Martin* al nostru. — Vulpea apărându-se și plângându-se de calomniile ce le îndură, face aluzie directă la Goethe:

„Unul mai cu samă, *unul dela Rhin* a îndrăznit
Onorabilul meu nume să mi-l dea la tipărit“.

V. M.

Un compozitor bucovinean.—La concursul pentru cântări bisericești aranjat în 1 Dec. 1927 la București de Societatea femeilor române, d. profesor *Alexandru Zavulovici* (Cernăuți) a putut dobândi, între 14 concurenți, premiul al doilea, — premiul întâi obținându-l basarabeanul M. Berezovschi (Chișinău). In juriul concursului se afla și regretatul maestru G. Kiriac.

Al. L.

Pentru Cartea Istro-Românească: — Pentru „C. I.” au mai contribuit: **6.000 lei A. S. R. Prințul-Regent Nicolaie;** **3.000 lei** banca „*Meseriașul Român*, Cernăuți; **2.000 lei** Î. P. S. S. *Visarion Puiu*, Episcopul Hotinului, Bălți (Basarabia); câte **500 lei:** d. Ministru *I. Nistor* și Banca *Storojnețului* (Storojnet); câte **200 lei:** D-na *Maria Rațiu-Porumbescu* Cluj, d. *Romul Cionca* prof. la Conservator Cluj, d. *Arcadie Dugan*, prof. Cernăuți, d. *Constantin Mandicevschi*, dir. bibl. universitare Cernăuți și d. prof. univ. *Dr. Vasile Grecu* Cernăuți; câte **100 lei:** D-na *Dr. medic Livia Cionca* Cluj, d. director general *Teofil Gramatovici* Cernăuți, d. *Robert Klement*, vicedirector al bibl. univ. Cernăuți, d. *Dr. Mardarie Cerlincă* bibliotecar al universit. Cernăuți și d-nii profesori universitari Cernăuți *Dr. Alexandru Ieșan* și *Dr. Alexie Procopovici*; **60 lei:** d. prof. *Dr. Constantin Gheorghian* Cernăuți; câte **50 lei:** D-ra *Valeria Clain*, stud. în lit. Cernăuți, P. C. Sa *Hygin Schüttler* și d-nii profesori (Cernăuți): *Dr. Teodor Balan*, *Vasile Cârdeiu*, *Dr. Ernst Kallós* și *Mihai Sbiera*; câte **40 lei:** D-ra *Genunea Cionca* Cluj și d-nele și d-nii profesori dela Conservatorul Cluj: *Lya Pop*, *Zaharie Bârsan*, *Flor Breviman* și *D. Rogozea*; **35 lei** D-ra *D. Dima* Cluj și d. *G. Sfetca* Cluj; câte **20 lei:** D-na *Nelly Deac* și D-nii *I. Crișianu*, *C. Stihi* și *T. Vulpescu* (tuspătru Cluj); câte **15 lei** d-nii *Ionel Cionca* și *E. Fotino* Cluj; **10 lei** d. *I. Sârbu* Cluj. — Încât fondul „I. C.” se ridică acum la suma de **71.775 lei**.

Apare tot la două luni

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

SUCEAVA, Spital

ABONAMENTUL (achitat numai anticipativ):

În Țară 150 lei pe an

În Străinătate: 600 lei pe an

Colaboratorii plătesc*) numai 10 lei pe an

Cuprinsul:

Leca Morariu	Sărbătorirea scriitorului
George Voevidca	Răsărit de soare
Valeriu I. Grecu	Toate lucrurile sunt aproximative
Constantin Morariu	Cursul vieții mele
George Voevidca	Epigramă unui ex-ministru
Ștefan Pașca	Din Munții Apuseni, continuare
Leca Morariu	Drumuri cirebire
George Voevidca	Epigrame
Leca Morariu	Mladik'u carle a dobândit bogatie (poveste în dialect istro-român)
Petru Iroaie	Tămăduirea lenei
N. N. Răutu și Al. Procopovici	Răbojul cărților
Leca Morariu	Pro domo
Căntece	culese de Leca Morariu
Victor Morariu și Al. Lupu	Multe și mărunte...
Pentru Cartea Istro-românească.	

*) Le atragem însă atenția că mai sânt și reviste cari își plătesc colaboratorii!

Bibliografie

Cărți

Victor Morariu, *Sintaxa propozițiunii în Psaltirea Șcheiană*, Cernăuți 1927.

Alexandru Ieșan, *Doctrina spiritistă a lui Hasden*, Cernăuți 1928.

E. Herzog, *Hugo Schuchhard (1842 - 1847)*, Cernăuți 1928

Al. Procopovici, *Din istoria pronumelui în limba românească*, Cernăuți 1928.

Simeon Reli, *Propaganda catolică austriacă .. din Bucovina*, Cernăuți 1928.

D. Furtună, *Vacanța Crăciunului*, în 2 acte (cu obiceiurile pop. rom.) Iași 1928.

A. Lascarov-Moldovanu, *Inseninare*, Craiova („Ramuri“),

M. Sadoveanu, *Hanu Ancuței*, București „Cartea Rom.“

P. Dulfu, *Isprăvile lui Păcală*, ed. a 11-a (Premiată de Acad. Rom.) București „Cartea Rom.“

Th. Capidan, *Macedoromânii*, București, „Cartea Rom.“

Th. Capidan, *Contribuția Românilor la renașterea Albaniei*, București, „Cartea Rom.“ (1928)

Ion Rusu Abrudeanu, *Moșii, Calvarul unui popor eroic*, București „Cartea Rom.“ 1928.

I. Budai-Deleanu, *Trei viteji*, poemă eroi-comică în 4 cânturi (publ. 1-a oară) de Gh. Cardăș, București 1928.

Reviste

A apărut: „*Floarea Soarelui*“; Director I. E. Torouțiu, București Aleea Blank B 39, An II Nr. 1-2, Ian.-Febr. 1928. Cuprinde: Gh. Bogdan-Duică, Liviu Rebreanu: Culeandra; Leca Morariu, Tonca Belulovici despre Iosif Popovici; I. Urban Iarnik, Scrisoare (1899) către I. Negruzzi; Liviu Marian, Foi românești basarabene între 1854-1884; Versuri (originale și traduceri) de Dorian Codreanu, G. T. Hășeganu, A. P. Todor; Constantin Berariu, trad. poemului dramatic Clopotul scufundat de Gerhart Hauptmann; Antonian Nour, A. I. Strindberg; Al. Brates, trad. nuvelei Din viața unui pierdevară de I. v. Eichendorf.

„*Arena Literară*“ Brăila An I Nr. 3 (1 Februarie 1928) și Nr. 4 (1 Martie 1928).

Colecția din revista „FĂȚ-FRUMOS“

Colecția completă din An. I 1926: 600 lei

„ „ „ An II 1927: 300 lei

Prețul: 30 lei